

Sport

&

natuur

Maatregelen voor biodiversiteit op sportparken

Inhoud

Voorwoord

Leeswijzer

Natuur

Meer dan 30% natuur
Inheemse bomen en struiken
Bloemen inzaaien
Bloembollen
Ecologisch beheer
Blad laten liggen
Boomstammen als afscheiding
Heggen

Faunavoorzieningen

Insectenhotel
Nestkasten
Vleermuiskasten

Variatie

Reliëf
Takkenhoop
Variatie in soorten en hoogte groen
Overhoekjes
Zandige plekken
Water met glooiende oevers

Duurzaamheid

Speelvelden van gras
Bestrijdingsmiddelen
Verlichting
Parkeerplaatsen
Groene daken
Opvangen van water

Beleving en samenwerking

Natuurorganisatie
Natuurbeleving
Ecozone
Vrijwilligersgroep
Sportverenigingen
Icoonsoort

Goed voorbeeld doet goed volgen

Vitaal Sportpark De Pas
Sportpark Zoutendijk

EcoCheck Sportparken

De topics
in deze brochure
komen één op één
overeen met de
EcoCheck

3

4

5

8

11

14

17

20

23

Voorwoord

Op sportparken komen thema's als bewegen, gezondheid en beleving bij elkaar. Natuurvriendelijke sportparken dragen daar nog een extra steentje aan bij en zijn bovendien van groot belang voor de biodiversiteit. Ga met deze brochure zelf aan de slag en check je vooruitgang met de [EcoCheck Sportparken!](#)

Gezondheid

Volgens de beweegrichtlijn van het Kenniscentrum Sport & Bewegen moeten volwassenen vijf dagen per week een half uur bewegen, en voor kinderen is dit zelfs een uur per dag. Meer dan de helft van de volwassenen haalt de beweegrichtlijn echter niet.

Volgens omgevingspsycholoog en hoogleraar Agnes van den Berg is een groene omgeving minstens zo belangrijk voor de gezondheid als bewegen. Een groene omgeving vermindert stress en heeft een positieve invloed op het humeur. Natuurvriendelijke sportparken brengen bewegen en de groene omgeving bij elkaar.

Beleving en veiligheid

Sporten in een groene omgeving verhoogt de beleving van de sport. Sportparken vormen bij uitstek plaatsen waar sport en natuur op een laagdrempelige manier bij elkaar gebracht kunnen worden. Omdat ze zich meestal in de stedelijke omgeving bevinden, zijn sportparken goed bereikbaar voor veel mensen (en kinderen). Niet alleen voor de sporters en de toeschouwers langs de lijn is een natuurlijk ingericht sportpark aantrekkelijk, maar een gastvrij en opengesteld natuurlijk sportpark trekt ook nog eens veel recreanten. Dit heeft een positief effect op de veiligheid van de buurt en werkt preventief tegen vandalisme.

Biodiversiteit

Daarnaast is een natuurlijk sportpark een stapsteen voor veel soorten planten en dieren in de grotendeels versteende omgeving. NOC*NSF publiceerde hierover al het inspiratiedocument '[Natuurinclusief sporten en bewegen](#)'. In navolging op deze goede ontwikkelingen gaan we in deze brochure nog een stapje verder om sportparken te helpen met maatregelen om de biodiversiteit te vergroten. Met de tips over het aanleggen en beheren van natuur, het plaatsen van faunavoorzieningen, het aanbrengen van variatie en het nemen van maatregelen om de duurzaamheid en de natuurbeleving te vergroten, kunnen sportparken zelf aan de slag. De score op het gebied van biodiversiteit kan vooraf en na de maatregelen vastgelegd worden met de EcoCheck Sportparken. Zo wordt voor iedereen inzichtelijk gemaakt wat de maatregelen hebben opgeleverd en waar daarna nog punten mee gescoord kunnen worden. We wensen alle sportparken die aan de slag willen voor biodiversiteit heel veel succes!

De Vlinderstichting

Natuur

Meer dan 30% natuur

Nederland heeft een heel versnipperd landschap. Kleine stukjes natuur worden ingesloten door stedelijk en agrarisch gebied. Op een sportpark is het eigenlijk net zo: grote speelvelden en randjes met groen. Door natuur beter te laten aansluiten en te verbinden, creëer je een betere leefomgeving voor meer soorten. Het beste is natuurlijk om de natuur helemaal te integreren op het sportpark. Door alle bermen en grasstroken ecologisch te beheren, bomenlanen en hagen te laten fungeren als verbindingsstroken, in overhoekjes de natuur de ruimte te geven en gebruik te maken van groene daken creëer je een omgeving waar dieren en planten overal terecht kunnen.

Inheemse bomen en struiken

Bij vergroenen denken we snel aan aanplant van bomen en heesters. Als je bomen of struiken gaat aanplanten, kies dan voor inheemse soorten. Honderden soorten rupsen, kevers, wantsen en

andere insecten leven van bladeren van inheemse bomen en struiken. Planten die niet van nature in Nederland thuishoren, zullen zij niet herkennen of gebruiken. Inheemse bomen zijn bijvoorbeeld linde, zwarte els, boswilg, zoete kers, es, esdoorn en populier. Voor het aanplanten van struiken kun je denken aan sleedoorn, meidoorn, kardinaalsmuts, sporkehout, Gelderse roos, brem of vlier. Let bij het kiezen van de soorten wel op welke soorten goed passen bij de grondsoort waar je op het sportpark mee te maken hebt.

Bloemen inzaaien

Ook bij het inzaaien van bloemen is het heel belangrijk om te kiezen voor inheemse soorten. Bloemen inzaaien doe je niet alleen omdat het er erg mooi uitziet, maar ook om nectar en stuifmeel te bieden aan bijen, vlinders en andere insecten. Met inheemse bloemenmengsels

Leeswijzer

Deze brochure is bedoeld voor alle sportparken die zich in willen zetten voor biodiversiteit. Aan de hand van de thema's Natuur, Faunavoorzieningen, Variatie, Duurzaamheid en Beleving & Samenwerking wordt stap voor stap uiteengezet welke maatregelen er op het sportpark genomen kunnen worden om meer soorten een thuis te bieden. Vooraf kan met de EcoCheck Sportparken worden bepaald welk cijfer het sportpark scoort op het gebied van biodiversiteit. Ook worden tips gegeven met welke thema's het sportpark aan de slag kan gaan. De EcoCheck volgt daarbij één op één de opbouw uit deze brochure. Na het nemen van de maatregelen doe je nogmaals de check en breng je in beeld welke vooruitgang je hebt geboekt. Deze brochure is tot stand gekomen dankzij steun van de provincies Gelderland en Overijssel. De sportparken De Pas (Elst) en Zoutendijk (Enschede) hebben het voortouw genomen in het vergroenen van hun terrein en vertellen achter in deze brochure over hun ervaringen.

In de digitale versie van deze brochure zijn de websites waarnaar wordt verwezen direct via links te bereiken

Een kleurig bloemenmengsel zou hier zowel voor de mensen als voor de biodiversiteit het sportpark opfleuren.

Insecten profiteren het meest van inheemse bloemenmengsels.

bereik je het beste effect. Exotische (en vaak goedkope) 'carnavalsmengsels' zien er vaak wel heel kleurrijk uit, maar zijn minder functioneel voor inheemse insecten en zijn vaak minder sterk. Alles over het inzaaien van bloemenmengsel lees je in de brochure over [Idylle](#). Zaadleveranciers van goede inheemse mengsels zijn bijvoorbeeld [Cruydt-Hoeck](#), [Biodivers](#), [Heem](#) en [De Bolderik](#).

Bloembollen

Bloembollen planten helpt om het nectaraanbod in het vroege voorjaar te vergroten. Wanneer er nog niet zoveel andere bloemen bloeien, kunnen bijen en vlinders op deze vroege voorjaarsbloei-ers terecht. Dit helpt ze om juist in deze relatief koude periode sterk te blijven en zich te kunnen voortplanten. Let bij het planten van bloembollen wel op dat je altijd kiest voor biologisch geteelde bollen. In de bollenteelt worden over het algemeen veel bestrijdingsmiddelen gebruikt en deze zijn schadelijk voor insecten. Plant je dus niet-biologische bollen, dan heeft dat op insecten juist een averechts effect. Goede leveranciers van biologische bloembollen zijn bijvoorbeeld [Huiberts Bloembollen](#) of de [Warande](#).

Ecologisch beheer

Een groene inrichting is één, maar het beheer en onderhoud is cruciaal om de natuurwaarde op peil te houden. Het uitvoeren van ecologisch beheer is daarom van groot belang, maar vergt ook iets meer aandacht dan regulier beheer. Er zijn heel veel invullingen voor ecologisch beheer te bedenken, daarom noemen we enkele uitgangspunten:

- Werk gefaseerd, dus voer niet alle werkzaamheden in een keer of tegelijk uit. Maai bijvoorbeeld 70% van het gazon en bij de volgende keer maai je een andere 70% van het gazon.
- Gebruik schotelmaaiers of messenbalken, maar geen klepelmachines
- Voer het maaisel af
- Maai niet te vaak (maximaal 4x per jaar)
- Maai bloeiende planten niet mee
- Voer het werk uit bij droog weer
- Snoei opslag eens in de drie jaar terug. Neem ieder jaar een 1/3 deel van het geheel.
- Snoei en kap buiten het broedseizoen
- Pas beheer aan als er bijzondere planten of dieren voorkomen.

Blad laten liggen

In de perken, houtwallen en bosranden mag je blad laten liggen. Blad wordt gezien als organische stof en zal worden afgebroken door het bodemleven. Te veel blad op paden kan leiden tot gladheid, deze kunnen van het pad worden geveegd (liever geen bladblazer).

Boomstammen als afscheiding

Op sommige locaties op het sportpark wil je auto's of fietsers weren. Dat kan natuurlijk door hekken te plaatsen, maar een natuurvriendelijke oplossing is het plaatsen van boomstammen. Dit oogt niet alleen vriendelijker, maar biedt ook voedsel en onderdak aan allerlei levende wezens. Wel zo'n 750 keversoorten leven in dood hout, en ook andere insecten zoals mieren, vliegen, wantsen en wespen. Ook voor paddenstoelen, mossen en korstmossen kunnen zulke boomstammen een plek zijn om te leven. Boomstammen kunnen ook bij een natuurspeelplaats of in een bloemenweide gelegd worden in plaats van bankjes.

Heggen

Groene heggen geven een vriendelijker gezicht dan ijzeren hekken. Bovendien bieden ze beschutting, voedsel en nestgelegenheid aan vogels, egels en allerlei insecten. Ga dus eens na op welke plekken op het sportpark ijzeren hekken vervangen kunnen worden door heggen. Hekken laten begroeien met klimop, kamperfoelie of een andere klimplant kan natuurlijk ook.

Ruimte voor spontane natuur op het sportpark levert het meeste op voor soorten die in de omgeving thuishoren.

Een natuurlijke afscheiding zorgt voor voedsel voor allerlei insectensoorten.

Faunavoorzieningen

Insectenhotel

Net als veel andere insecten gaan ook de bijen achteruit. Met een bijenhotel geven we ze een steuntje in de rug. In holle stengels of geboorde gaatjes in een blok hout kunnen bijen eitjes leggen of overwinteren. Vaak bevat zo'n bijenhotel ook nog andere compartimenten met bijvoorbeeld dorre bladeren, rietpluimen of dennenappels. Hierin kunnen insecten een schuilplaats zoeken bij slecht weer, 's nachts of in de winter. Hoe rommeliger hoe beter.

Een insectenhotel plaats je niet zomaar, er zijn veel slechte modellen in omloop. Op de website Bestuivers.nu vind je goede tips waar je op moet letten. Een greep uit de handreikingen:

- Zorg voor gaatjes van 3-8 mm diameter, niet meer en niet minder;
- De gangetjes moeten zo diep mogelijk zijn (minimaal 8 cm);
- Gebruik geen geïmpregneerd hout

Een bijenhotel biedt nestgelegenheid aan wilde bijen.

- De stengels of gangetjes moeten aan één kant dicht zijn;
- Zorg voor een afdakje tegen regenwater;
- Plaats het insectenhotel op een zonnige plek;
- Zorg dat er in de directe nabijheid ook bloemen bloeien: bijen halen hun voedsel binnen 100 meter van hun nest.

Nestkasten

Vogels horen erbij op het sportpark: witte kwikstaartjes die over de parkeerplaats rennen op zoek naar langpootmuggen, merels die regenwormen uit het gras trekken en houtduiven die even neerstrijken op het voetbalveld. Niet alleen dragen vogels bij aan de natuurbeleving op het sportpark, ze zijn ook nog eens heel nuttig. Ze eten bijvoorbeeld muggen, vliegen en wespen en helpen daarmee om overlast te voorkomen.

Tip! Heb je op de sportvelden veel last van zwarte kraaien of roeken die de grasmat beschadigen op jacht naar emelten en engerlingen? Hang dan spreuwenkasten op. Spreuwen zoeken ook naar deze bodemdieren als voedsel voor hun jongen, maar doen dat eerder in het jaar en zijn zo de kraaien en roeken voor. Met hun fijne snavels beschadigen ze het veld niet en ben je ook nog eens van die vervelende bodemdieren af die de graswortels beschadigen.

Wil je nestkasten ophangen om vogels te lokken naar het sportpark? Raadpleeg dan eerst de website van Vogelbescherming. Zij geven goede tips over welk type nestkast geschikt is in welke situatie, hoe je ze eventueel zelf kunt maken, waar je op moet letten bij de aanschaf en hoe en waar je ze moet ophangen. Bij Traas Nature Care is een ruim assortiment aan nestkasten beschikbaar voor allerlei verschillende soorten vogels die zich op het sportpark nuttig kunnen maken bij de bestrijding van plaaginsecten.

Wil je iets extra's voor vogels doen op het sportpark? Gebruik geen bestrijdingsmiddelen en laat overhoekjes staan of voer extensief beheer uit. De uitgave [Vogels en golfbanen](#) biedt nog veel meer nuttige handreikingen om mee aan de slag te gaan.

Vleermuiskasten

Vleermuizen maken zelf geen nesten, en zijn daarom afhankelijk van verblijfplaatsen die voorhanden zijn. Dat zijn bijvoorbeeld holle bomen, spouwmuren, kerkzolders of bunkers. De vleermuizen kruipen dan in gaten of spleten. Met een vleermuiskast creëer je een potentiële verblijfplaats en bied je vleermuizen dus de ruimte om te slapen of te rusten. Veel goede informatie over het kopen en ophangen van vleermuiskasten vind je op vleermuis.net.

Ook leuk is om je vleermuiskasten te bestellen als bouw pakket en dit bijvoorbeeld door kinderen op een buitenschoolse opvang (BSO) in elkaar

te laten zetten. Kinderen die in een gebouw op het sportpark naar de BSO gaan zullen zich trots voelen als 'hun' vleermuiskasten daarna op het sportpark opgehangen worden. Zo'n bouw pakket is bijvoorbeeld te bestellen bij Vivara.

Tip! Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige elementen zoals bomenrijen. Zorg er bij het ophangen van de kasten voor dat de invliegopening altijd vrij toegankelijk is. En plaats ze in een omgeving waar vleermuizen langs bomen of oevers kunnen vliegen.

Vogels horen erbij op het sportpark.

Reliëf zoals deze wal zorgt voor warmere plekjes op het sportpark.

Natuurlijke, zacht glooiende oevers met veel waterplanten zijn heel waardevol voor waterdierjes.

Variatie

Reliëf

Reliëf in het landschap zorgt voor een variatie in microklimaat. Schuine hellingen worden in de zon snel warm, terwijl het aan de andere kant juist wat koeler is in de schaduw. Ook zijn er plekken waar beschutting kan worden gevonden voor de wind, terwijl op andere plekjes de wind juist vrij spel heeft. En er is variatie in de vochtigheid van de bodem. Reliëf op het sportpark zorgt er daarom voor dat dieren in elk weertype wel ergens terecht kunnen en dat ze dus beter bestand zijn tegen wisselende weersomstandigheden.

Tip! Een ultieme locatie waar sport, reliëf en biodiversiteit hand in hand gaan, is een crossbaan.

Takkenhoop

In een takkenhoop kunnen vogels, kleine zoogdieren en amfibieën een schuilplaats vinden,

Reliëf op een crossbaan zorgt voor veel variatie.

voedsel zoeken of nestelen. En het is een gemakkelijke manier om je snoeiafval kwijt te kunnen. Lees alles over het aanleggen en het nut van een takkenhoop in deze [factsheet](#) van Natuurrijk Limburg.

Als de takkenhoop meerdere jaren blijft liggen, wordt het ook een plek waar mossen en korstmossen groeien. Dit ziet er misschien rommelig en niet onderhouden uit, maar ook (korst)mossen horen erbij!

Variatie in soorten en hoogte groen

Variatie is een sleutelwoord als het om biodiversiteit gaat. Hoe meer variatie je kunt bieden op een terrein, hoe meer soorten planten en dieren er leefgebied vinden. Een simpele manier om variatie te creëren is door in de beplanting

In overhoekjes zoals deze kan de natuur haar gang gaan.

In een wadi wordt water opgevangen en leven allerlei soorten waterdierdjes.

verschillende soorten te gebruiken. Wordt er een bomenrij aangeplant? Gebruik verschillende soorten bomen door elkaar. Is er ergens ruimte voor struikgewas of een haag? Laat hier verschillende soorten struiken groeien. Het is niet erg als de ene struik hoger wordt dan de andere. Dat is juist goed, want ook dat geeft variatie. De hogere struiken worden door vogels gebruikt als uitkijkpost, terwijl ze in de lagere struiken nestelen.

Dit principe van variatie geldt ook voor bermen en grasstroken. Hoe meer verschillende (bloeiende) planten er staan, hoe meer soorten insecten er gebruik van zullen maken.

Overhoekjes

Kleine overhoekjes op het sportpark waar de natuur gewoon haar gang mag gaan, zijn van heel veel waarde voor allerlei dieren. Dit zijn vaak de plekjes waar vogels broeden of egels rondscharelen.

Tip! Geef in zo'n overhoekje ook brandnetels de ruimte. Verschillende soorten vlinders leggen hun eitjes op brandnetels en de rupsen eten ervan.

Hoe meer variatie in soorten en hoogte van het groen, hoe meer soorten ervan profiteren.

Zandige plekken

Verschillende soorten bijen gebruiken open zand om hun nestjes in te graven. Hierbij is het natuurlijk wel belangrijk dat deze zandige plekjes niet veel betreden worden. Omdat open zand vaak snel opwarmt in de zon, worden deze plekjes ook gebruikt door vlinders of hagedissen om te zonnebaden. Het helpt als de plekjes een klein beetje schuin aflopen en op het zuiden gericht zijn.

Water met glooiende oevers

Langs oevers die geleidelijk oplopen, is veel meer ruimte voor waterplanten dan langs een beschoeiing of een strak naar beneden lopende oever. Natuurlijke oevers hebben een oeverbegroeiing met veel verschillende soorten planten waarvan sommige deels in het water staan en andere juist helemaal op de kant. Tussen de planten in de ondiepe oeverzone is veel gelegenheid voor kleine waterbeestjes om te schuilen en voedsel te zoeken.

De sleutel is: hoe meer variatie in waterplanten, hoe meer soorten beestjes je ook mag verwachten.

Een takkenhoop op het sportpark biedt beschutting aan egels en kleine vogels.

Duurzaamheid

Speelvelden van gras

De gedachte is vaak dat kunstgras minder water zou verbruiken. Echter, de impact op bodem, biodiversiteit en de mogelijke micro-plastics overheersen dat argument. Natuurlijk gras is beter voor het ecosysteem en is ook een fijner speelveld.

Bestrijdingsmiddelen

Bestrijdings- of gewasbeschermingsmiddelen zijn destructief voor planten en dieren. Gebruik deze daarom niet! Onkruidbestrijding op verharding kan worden uitgevoerd met stoom of staalborstels. Chemische middelen of azijn doden niet alleen het onkruid, maar ook het bodemleven. Bestrijding van de eikenprocessierups kan het beste door nesten weg te zuigen en alleen op plaatsen waar ze echt last veroorzaken. Het gebruik van Xentari of nematoden heeft namelijk ook negatieve effecten op andere insecten. Met bloemen op het terrein kun je natuurlijke vijanden

van de eikenprocessierups zoals sluipvliegen lokken en zo op een natuurlijke manier de plaag onderdrukken.

Tip! Gebruik zand in plaats van strooizout!

Verlichting

Verlichting heeft een grote impact op de biodiversiteit. Uit onderzoek blijkt dat licht (vooral UV-licht) het ritme van dieren beïnvloedt. Vogels zingen bijvoorbeeld langer door en feromonen van nachtvlinders veranderen. Het blijkt dat rood/blauw licht het minst verstorend is. LED-verlichting verbruikt minder energie, straalt geen ultravioletlicht uit en kan in alle kleuren worden gemaakt. De combinatie met bewegingssensoren zorgt voor een beperking van lichtgebruik en dus voor energiebesparing. Er zijn speciale (ecodynamische) lichtprogramma's om de lichtvervuiling te beperken, zoals [dit voorbeeld](#).

Open bestrating op de parkeerplaats geeft ruimte aan het bodemleven.

Parkeerplaatsen

Parkeerplaatsen zijn vaak stenen oases die het bodemleven verstikken en bovendien heel heet kunnen worden met warm weer (hittestress). Deze parkeerplaatsen kunnen natuurvriendelijk worden omgevormd. Open bestrating is een goede oplossing: het is bruikbaar om overheen te rijden en water kan makkelijker de bodem in. Bodemleven heeft minder last van verdichting en vogels profiteren hier van een groter voedselaanbod.

Tussen de parkeervakken kunnen extra groenstroken worden aangelegd. Hier zouden enkele vlinderstruiken of andere bloeiende planten als ooievaarsbek, duizendblad, gevlekt longkruid, wilde marjolein, kattenstaart en smeewortel geplant kunnen worden.

Groene daken

Biodiversiteit bevorderen en het gebouw isoleren gaat samen met het aanbrengen van groene daken. Deze worden functioneel als ze aansluiten op de omgeving en voldoen aan een aantal specifieke eisen zoals vegetatie, substraat en luwe plekken. [Hier](#) is een uitgebreide handleiding voor groene daken te vinden. Meestal hebben de gebouwen op sportaccommodaties onvoldoende draagkracht voor een goed groen dak. Een groen dak heeft minimaal een substraat nodig van 6-9 cm. Daarop kan een

Een groen dak isoleert het gebouw en biedt leefgebied voor insecten en vogels.

kruidenvegetatie worden aangebracht. Zo ontstaat extra leefgebied voor soorten. Sedumdaken kunnen met een iets dunner substraat toe. Een aardig inzicht om gewicht per vierkante meter en de dikte van het substraat te bepalen wordt gegeven door [De Dakdokters](#). Voor bestaande gebouwen met onvoldoende draagkracht geldt: kleine elementen toevoegen op het dak met het zogenaamde biodiversiteitspakket voor daken. Het bestaat uit o.a. zand, stronken en grind. Dit product is direct te gebruiken en te bestellen bij [Sempergreen](#). Deze toepassingen kunnen op alle platte daken toegepast worden.

Opvangen van water

Hergebruik van water dat is opgevangen in regentonnen, waterbassins of wadi's is duurzaam en kan in het laatste geval biodiversiteit bevorderen.

Beleving en samenwerking

Natuurorganisatie

In elke buurt is wel een natuurorganisatie actief en samenwerking kan voor alle partijen veel opleveren. Het sportpark kan profiteren van de kennis die de natuurvereniging heeft en andersom kan het sportpark ruimte bieden aan activiteiten van de natuurvereniging. Als er samenwerking is met een IVN-groep of een NME-centrum kan er gedacht worden aan gezamenlijke activiteiten voor kinderen. Bij samenwerking met een soortengroep kunnen gezamenlijk specifieke maatregelen voor bepaalde soorten worden genomen. Een natuurwerkgroep die juist vooral werkzaamheden in de natuur uitvoert, kan van onschatbare waarde zijn voor het ecologisch beheer van het sportpark. Zo kunnen dit soort samenwerkingen beide partijen versterken en kan er in de

communicatie aandacht worden besteed aan de koppeling tussen sport en natuur.

Natuurbeleving

Op een sportpark komen mensen om te sporten, maar er kan ook ruimte worden gemaakt voor recreatie. Het concept van het 'open sportpark' wordt steeds meer toegepast en levert positieve ervaringen op bij zowel de sportverenigingen als de buurtbewoners. Gebouwen van sportclubs die anders een groot deel van de tijd ongebruikt bleven, worden nu gebruikt voor allerlei activiteiten, mensen gaan een rondje wandelen over het sportpark of maken gebruik van de speeltuin of de outdoor fitness. Het terrein wordt veel intensiever gebruikt, wat als voordeel heeft

Bloemen in plaats van gazon zorgen voor een vrolijke entree.

Van fruitbomen op het sportpark profiteert de hele buurt mee.

Een vrijwilligersgroep kan maatwerk leveren in het ecologisch beheer.

dat vandalisme minder kans krijgt. In het open sportpark kan gemakkelijk de koppeling worden gemaakt naar natuurbeleving. Denk bijvoorbeeld aan een natuurspeelplaats voor kinderen of een natuurwandeling over het terrein. Ook kunnen infopanelen worden neergezet waarop bezoekers iets kunnen lezen over de maatregelen die er voor de natuur zijn genomen. Of kan er een pluktuin, boomgaard of kruidentuin worden aangelegd waar mensen hun eigen fruit of kruiden kunnen plukken.

Ecozone

Als het sportpark onderdeel kan worden gemaakt van een ecozone, is dat fantastisch. Het park fungeert dan als stapsteen tussen natuurelementen aan weerszijden. Zo kan het bijvoorbeeld gebeuren dat reeën het sportpark oversteken of dat vleermuizen gebruik maken van bomenrijen om hun weg in het landschap te vinden. Voor het inrichten van een ecozone is meestal overleg en

samenwerking nodig met de gemeente en andere partijen uit de omgeving. Door samen de handen ineen te slaan, kunnen stukjes natuur in het landschap met elkaar verbonden worden tot corridors waarlangs vele soorten hun weg vinden.

Vrijwilligersgroep

Ecologisch beheer kan veel tijd kosten omdat het soms neerkomt op maatwerk dat met de hand moet worden uitgevoerd. Daarom is het heel waardevol als er een groene vrijwilligersgroep op het sportpark actief is die het ecologisch groenbeheer ondersteunt. Zo'n groep kan bijvoorbeeld bestaan uit betrokken buurtbewoners of uit (familie van de) leden van de sportclubs. Zo wordt de beheerder van het sportpark ontlast in het beheer van het openbaar groen en is er vaak meer gelegenheid om maatwerk te leveren dat de biodiversiteit ten goede komt.

Sportverenigingen

Op een sportpark zijn verschillende sportverenigingen actief en de een zal minder met natuur hebben dan de ander. Daarin mogen ook best verschillen zijn. Wel is het mooi als het onderwerp 'biodiversiteit' door alle sportclubs gedragen wordt en als ze allemaal instemmen met ecologisch beheer van het groen. Hoe meer de clubs zelf de waarde van natuur zien en uitdragen, hoe beter het mogelijk is om een natuurinclusief sportpark te zijn en te blijven. Wanneer er duidelijke afspraken zijn gemaakt over wie wat doet en op welke manier, kunnen de clubs die zich het meest aan de natuur verbonden voelen het voortouw nemen.

Icoonsoort

Een iconsoort spreekt gauw tot de verbeelding en draagt bij aan de positieve beleving die mensen hebben op het sportpark. Een iconsoort moet bij voorkeur een goed zichtbare, opvallende en/of aaibare soort zijn die speciaal is voor het

sportpark. Denk bijvoorbeeld aan een ijsvogel, een eekhoorn of een vliegend hert. Rondom zo'n iconsoort kan allerlei communicatie plaatsvinden. Er kunnen excursies worden georganiseerd, er kan op het sportveld een bordje staan waar je de meeste kans maakt om het dier te zien, er kan een speurtocht voor kinderen worden uitgegeven (op papier of digitaal) of een fotowedstrijd worden georganiseerd. Al deze communicatie-uitingen dragen bij aan de natuurbeleving op het terrein en daardoor leveren ze een positieve bijdrage aan hoe de buurt zich met het sportpark verbonden voelt.

Wandelpaden en infopanelen voor bezoekers brengen ook niet-sporters in beweging.

Goed voorbeeld doet goed volgen

Verschillende van de in deze brochure beschreven maatregelen zijn uitgevoerd in twee sportparken die in 2020 en 2021 hebben gewerkt aan biodiversiteit. Dit zijn Vitaal Sportpark de Pas in Elst (GD) en Sportpark Zoutendijk in Enschede. In dit hoofdstuk komen zij zelf aan het woord en worden de resultaten die zij hebben geboekt in beeld gebracht. Beide sportparken zijn van een onvoldoende naar een ruime 8 gegaan, een score om trots op te zijn! Kijk voor meer informatie over de scores naar de [EcoCheck](#) op pagina 23.

Ingezaaide bloemen en een speelboom maken Vitaal Sportpark De Pas aantrekkelijk voor de buurt.

Vitaal Sportpark De Pas Een sportpark voor meer dan sport alleen

Vanuit de gemeente Overbetuwe ontstond de wens om een Vitaal Sportpark aan te leggen: een sportpark waar meer gebeurt dan sport 'alleen'. Naast sport is daar aandacht voor: multifunctioneel gebruik, groenbeleving, openheid en een goede sportieve en maatschappelijke benutting. Met deze doelstellingen onder de arm is intensief overleg gevoerd met de sportverenigingen, andere sportaanbieders, maatschappelijke organisaties en De Vlinderstichting. Samen kwamen we tot een breed gedragen ontwerp waarin Sportpark De Pas niet alleen vitaal, maar ook groen is geworden. Met hulp van de provincie Gelderland kregen we de financiële middelen rond.

In een nieuw aangelegd sport- en speldeel kunnen kinderen terecht in de waterspeeltuin, klimtoren, obstakelrun en speelboom. Picknickbanken en grasheuvels met trapjes maken het verblijf ook voor de ouders aangenaam. Bovendien kunnen bezoekers genieten van de ingezaaide bloemen of hun krachten meten in het calisthenicspark. De al aanwezige boomgaard met vooral pruimen-

bomen is omgevormd tot een voedselbos waar nu ook notenbomen en andere fruitbomen staan. Bij de visvijver zijn natuurvriendelijke oevers aangebracht en er zijn verschillende vissteigers (waaronder een mindervalidesteiger) en enkele vlonders geplaatst. Over het gehele sportpark is een (half verhard) pad aangelegd dat gebruikt wordt voor hardlopen en wandelen.

Zo is het hele sportpark vergroend en toegankelijk gemaakt voor iedereen om te sporten, te wandelen, te spelen en te ontmoeten. De samenwerking tussen de verenigingen is verbeterd en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werken op het sportpark. De doelstellingen zijn behaald!

*Ewald Stegenga,
projectmanager Vitaal Sportpark De Pas, Elst (GD)*

De aanleg van bloemenweides en een wandelpad in Vitaal Sportpark De Pas.

Sportpark Zoutendijk

Noabersport werkt aan biodiversiteit

Noabersport is een samenwerkingsverband van vijf sportverenigingen in Glanerbrug namelijk Omnisportvereniging Avanti Wilskracht, GVV Eilermark, GKV Ons Clubje, Tennisvereniging Glanerbrug en IJclub Glanenburg. Wij zijn er om elkaar te ondersteunen, te inspireren, te adviseren, te ontmoeten en te verbinden. Binnen de missie om een open en multifunctioneel sportpark te bieden voor de inwoners van Glanerbrug en omstreken heeft Noabersport zich aangemeld voor 'de groenste club'. In navolging op dit project is een masterplan gemaakt waarin is samengewerkt met gemeente Enschede, Sportaal en De Vlinderstichting. In het masterplan zijn de maatregelen uitgewerkt die op de sportparken van de betrok-

ken verenigingen genomen konden worden om de biodiversiteit te verhogen. De maatregelen die daadwerkelijk doorgevoerd zijn: het planten van bloembollen om een biologisch bloemenlint te realiseren, het ophangen van nestkasten voor vogels, het gefaseerd maaien van de groenstroken, het inzaaien van een bloemenmengsel dat aantrekkelijk is voor bijen en vlinders, het aanplanten van een kruidenmengsel, het bijplanten van bomen en het realiseren van een wadi. Rondom de wadi zijn bloemen- en kruidenmengsels gebruikt. Verenigingsleden vinden het belangrijk om het aanwezige groen en de aanwezige flora en fauna zoveel mogelijk in stand te houden en hopen na het doorvoeren van de maatregelen hierin een bijdrage te kunnen leveren.

Joost Kock,
verenigingsmanager Sportpark Zoutendijk

Ingezaaide bloemenrand op sportpark Zoutendijk.

EcoCheck Sportparken

Wil je net als Sportpark De Pas en Sportpark Zoutendijk maatregelen nemen voor biodiversiteit? Vul dan vooraf de [EcoCheck Sportparken](#) in en kijk hoe je scoort en waar je vooral op in kunt zetten. Als je na de maatregelen de check nog een keer doet, maak je mooi inzichtelijk hoe je vooruit bent gegaan, net zoals De Pas en Zoutendijk die beide hun onvoldoende in een prachtig cijfer hebben weten om te zetten!

Maatregel	De Pas		Zoutendijk	
	voor	na	voor	na
Natuur				
Er is minimaal 30% natuur	2	5	5	5
Er zijn inheemse bomen en struiken	2	4	4	4
Er zijn bloemen ingezaaid		4		4
Er zijn bloembollen geplant				1
Er wordt ecologisch beheer uitgevoerd	2	4		2
Niet al het blad wordt verwijderd		2		1
Er wordt gebruik gemaakt van boomstammen als afscheiding				
Er zijn heggen in plaats van hekken		2		1
Faunavoorzieningen				
Er is een insectenhotel		2		
Er zijn nestkasten				2
Er zijn vleermuiskasten				
Variatie				
Er is reliëf op het terrein		2		1
Er is een takkenhoop aanwezig				
Er is variatie in soorten en hoogte van het groen		2	2	2
Er zijn ruige plekken of overhoekjes aanwezig		2	2	2
Er zijn zandige plekken aanwezig op rustige plaatsen				1
Er is water met flauw glooiende oevers		6		3
Duurzaamheid				
Speelvelden zijn van gras	2	2	3	3
Er worden geen bestrijdingsmiddelen gebruikt	5	5		5
Het licht gaat uit als er niet wordt gespeeld	1	2		2
Parkeerplaatsen hebben halfverharding				3
Er zijn groene daken op het terrein			2	2
Er wordt water opgevangen	2	2		
Beleving en samenwerking				
Er wordt samengewerkt met een natuurorganisatie		2	2	2
Er is ruimte voor natuurbeleving (natuurspeelplaats, pluktuin, wandelroute)		3		3
Het terrein is onderdeel van een ecozone			1	1
Er is een groene vrijwilligersgroep actief		2		2
Sportverenigingen onderhouden hun eigen terrein natuurvriendelijk	2	3		1
Er is een icoonsoort aangewezen en daar wordt over gecommuniceerd				
	4,8	8,6	5,1	8,3

Sport en Natuur

De sportparken De Pas (Elst, GD) en Zoutendijk (Enschede) zijn omgevormd tot plaatsen in het landschap waarin planten en dieren een goed leefgebied kunnen vinden. Dat heeft de sportparken ook aantrekkelijker gemaakt voor mensen. Blader door deze brochure en laat je inspireren! Het project Sport en Natuur en de maatregelen die op sportparken De Pas en Zoutendijk hebben plaatsgevonden zijn mede mogelijk gemaakt door de provincie Gelderland en de provincie Overijssel.

≡ provincie
Gelderland

provincie Overijssel

gemeente Overbetuwe

Redactie

Gerdien Bos & Albert Vliegenthart

Vormgeving

Liesbeth van Agt

Foto's

De foto's zijn gemaakt op de sportparken De Pas (Elst), Zoutendijk (Enschede), De Peppel (Ede) en Middenmeer (Amsterdam)

EcoCheck Sportparken

www.vlinderstichting.nl/ecocheck

De Vlinderstichting

De Vlinderstichting is opgericht in 1983 en heeft als doel de vlinders en libellen te beschermen. Wij zijn een deskundige organisatie die zich, samen met iedereen die wil helpen, vol passie inzet voor deze zeer bedreigde diergroep. Onze inkomsten komen uit donaties, giften en nalatenschappen van particulieren en vooral uit projectopdrachten. Wij voeren alleen opdrachten uit die bijdragen aan onze doelstelling. Ook een eventueel financieel positief resultaat wordt geheel besteed aan onze beschermingsdoelstelling.

Waar staan wij voor?

Vlinders en libellen zijn een onlosmakelijk onderdeel van de natuur. Daarom moeten ze overal waar ze thuishoren ook daadwerkelijk te vinden zijn. De Vlinderstichting wil dat Nederland weer een vlinderland wordt!

© De Vlinderstichting 2022

De Vlinderstichting
Postbus 506
6700 AM Wageningen
tel. 0317 467346
info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl